СВОБОДА

SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ДНЕВНИК — UKRAINIAN DAILY

УРЯДОВИЙ ОРГАН ЗАПОМОГОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ.

OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION, Inc.

ТРИ ЦЕНТИ — РІК XXX. — Число 234. — Джерзи Сіті, Н. Дж., понеділок, 9. жовтня, 1922.

VOL. XXX. — No. 234. — Jersey City, N. J., Monday, October 9, 1922. — THREE CENTS

ЗЕЛІЗНИЧА РОБІТНИЧА РАДА ПРИЗНАЄ ВИНУ СТРАЙКІВ ЗА ЗЕЛІЗНИЦЯМИ

ШІКАГО, 6. жовтня. — Зелізнича Робітнича Рада Злучених Держав розбирала нині питанне законности віддавания зелізницями направи возів та льокомотив другим підприємствам.

Рада видала в тій справі 17 рішень, і в кождім з них признала, що зелізниця не мала права після закона про перевіз віддавати контракту другим підприємствам. Рівночасно заявила Рада, що власне таке поступоване зелізничих підприєместв було звичайно причиною страйку зелізничих варстатових робітників, котрий коштував Злучені Держави так богато.

Рішення свої видала Рада на позов ріжних юній.

ЗАКИДАЮТЬ ПІДПРИЄМСТВУ, ЩО ВОНО „ВИБИРАЛО" ПРЕДСТАВНИКІВ РОБІТНИКІВ

ФІЛЯДЕЛФІЯ, 6. жовтня. — Окружний федеральний суд розбирае замітну справу, внесену перед нього позвом юнії зелізничих канцелярійних урядників та робітників, котрі закидають Пенсилвенійській Зелізниці, що вона сама установила представників робітників, які мали переговорювати з нею про умови праці на основі рішення, виданого Зелізничою Робітничою Радою Злучених Держав в Шікаґо.

Юнія післала до суду величезну масу свідків.

НОВЕ ПЕРЕСЛУХАННЄ В СПРАВІ СУДОВОЇ ЗАБОРОНИ ПРОТИ ЗЕЛІЗНИЧИХ СТРАЙКАРІВ

ШІКАҐО, Илинойс, 6. жовтня. — Суддя Вилкерсон, котрий недавно видав широку судову заборону проти страйкуючих варстатових зелізничих робітників, заявив нині, що десь в падолисті буде заряджене нове переслуханє перед судом в справі постійної заборони проти страйкарів.

Суд назначив адвокатам уряду речинець до 12. жовтня, щоби вони могли перестудіювати відповідь юній на зарядженне суду, вкотрій юнії заперечують закиди федерального департаменту судівництва, зі своеї сторони піносять закиди, що зелізничі робітники були доведені до страйку поступками зелізничих зарядів та що страйк був властиво локавтом.

СТЕЙТ НАРІКАЄ НА НЕДОСТАЧУ ВУГЛЯ

ГАРТФОРД, Конектикат, 6. жовтня. — Ґубернатор стейту Конектикат вислав телеґраму до ґубернатора стейту Пенсилвенія, і просить в ній порадити щось на недостачу вугля та випливаюче звідси замішанне в стейті Конектикат.

Найгірше доскулюють населенню високі ціни та справдішна анархія в перепродажі.

ПРЕЗИДЕНТ ҐАРДИНҐ НАКАЗУЄ ОСТРЕ ВИКОНУВАННЄ ПРОГИБІЦІЙНОГО ЗАКОНА

ВАШИНҐТОН, 6. жовтня. — Президент Ґардинґ написав до секретаря скарбу А. В. Мелона листа, в котрім припоручує йому строґе виконоуване прогибіційного закона.

Ґардинґ припоручуе Мелонови спеціяльно наглядати над тим, аби на американських кораблях нігде, а на чужих кораблях в межах американських вод, не продаваио горівку ні другі горячі напої. Таке саме відноситься до перевозу алькоголічних напитків.

ДЕПАРТАМЕНТ СУДІВНИЦТВА ВИДАЄ ШИРОКУ ЗАБОРОНУ В СПРАВІ ГОРІВКИ

ВАШІНҐТОН, 6. жовтня. — Ґенеральний прокуратор (міністер судівництва) Догерті видав широке розпорядженне в справі продажі та перевозу алькоголічних напитків.

Роспорядок Догерті виданий в формі правної опінії ґеверального прокуратора, попираючої становище президента Ґардинґа в тій справі.

АМЕРИКАНСЬКІ КОРАБЕЛЬНІ ФІРМИ БОЯТЬСЯ РІШЕННЯ

ВАШІНҐТОН, 6. жовтня. — Американські перевозові фірми одноголосно висловлюють свої побоювання за будучність американського мореплавства, загроженого, на їх думку, в самім існуванню через зарядженне президента Ґардинґа, забороняюче перевіз та продаж алькоголічних напитків на американських кораблях.

Навіть голова федеральної корабельної ради мав заявити, що від тепер американська торговельна фльота не буде могти існувати без піддержки уряду.

Чужі перевозові підприємства, о скілько вони мали нагоду заявитися в справі зарядженъ американського уряду, висказуються про нього з великим вдоволеннем. Канадійські порти, приміром, сподіються, що зарядження з Вашінґтону поможуть їм піднести свій портовий рух.

ІЗ ЗЕЛІЗНИЧОГО СТРАЙКУ

СКРЕНТОН, Па., 6. жовтня. — Робітники варстатів зелізниці Ірі в Данмор, котрі страйкували ще від марта, погодилися нині з підприємством і повернуть до роботи в понеділок.

На основі згоди робітники дістануть назад повні права старшиньства.

ЦЕРКВИ ПРОСЯТЬ ҐАРДИНҐА В КОНФЕРЕНЦІЮ ДЛЯ БЛИЗЬКОГО СХОДУ

БОСТОН, Месечузетс, 6. жовтня. — Виконавчий комітет Месечузетської Федерації Церков вислав до президента Ґардинґа телеґраму, в котрій просить його взяти участь в конференції для полагодження справ Близького Сходу (передньої Азії).

АМЕРИКАНСЬКИЙ КОНЗУЛЬ У ВАРШАВІ ЗАПЕРЕСТАВ ВІЗУВАТИ ПАШПОРТИ.

Пашпортовий відділ американського консуляту у Варшаві завідомив польське міністерство закордонних справ, що з днем 1-го жовтня заперестае візувати пашпорти на виїзд до Америки аж до дальшого відкликання. Причина: консулят завізував стільки пашпортів, що квота призначена землям під його юрисдикцією по конець грудня 1922 року вже виповнена.

ХЛОПИ ЖЕНУТЬ БУКАМИ ПОЛЬСЬКИХ ЕКЗЕКУТНИКІВ.

Польські ґазети подають отсю вістку: в селах Кальня Велика і Мишків хлопи відмовили платити данину. Громадський війт покликав поліцію і хотів силою стягнути данину. Довідавшись про се, хлопи, підбурені Францом Диґаном і Йосифом Видлаком, зібралися в числ кількох десяток, озброені в буки й ціпи, заявили, що ніхто в селі данини платити не буде. Побачивши грізну поставу хлопів, війт занехав стягання данини. Списано протокол і кількох провідників потягнено до судової відповідальности.

ПОРЯДОК ВИДАННЯ ОБОВЯЗКОВИХ ПОСТАНОВ

ХАРКІВ Україна 20. вересня (Українтаг) — Харківська ґазета „Комуніст" (ч .184) повідомляе:

„Всеукраїнським Центральним Виконавчим Комітетом видано розпорядження, яке реґулюе видання Ґуберніяльними та Повітовими Виконавчими Комітетами обовязкових постанов, і яке встановлюе розмір прав місцевих орґанів в цій царині.

„За порушення обовязкових постанов можуть бути наложені в адміністративному порядкові такі кари: штраф не більше 300 рублів золотом, примусові роботи до 3-ох місяців, і позбавлення волі до 3-ох місяців.

Обовязкові постанови можна видавати на термін не вище одного року".

ҐАРДИНҐ ПРО МОЖЛИВІСТЬ ДОПОМОГИ ЕВРОПИ.

ВАШІНҐТОН, 6. жовтня. — Президент Ґардинґ мав висловитися за участю Америки в ділі відбудови Европи.

Одинокою перешкодою мае бути брак справді практичного пляну.

КОНЕЦЬ СТРАЙКУ.

ПРОВІДЕНС, Ровд Айленд, 5. жовтня. — Страйк робітників фабрики Найта, котрий недавно був покінчився, аби зараз таки наново початися, знов покінчився.

Коли робітники постановили перший раз вернути до роботи, вони зараз запротестували проти несправедливого перебирання страйкарів при приниманню їх назад до праці і знов вийшли на страйк. Тепер вони вернули, як фабрика обіцяла їм не робити сього на будуче та приняла 54-годинний тиждень праці та 20-процентову підвишку заплати.

БОЛЬШЕВИЦЬКЕ ГОСПОДАРСТВО

ХАРКІВ, Україна, 20. вересня (Українтаг). — Одеський кореспондент харківської ґазети „Комуніст" в числі 184 повідомляє:

„Наше слабе місце — наш житловий відділ.

Наслідки розхлябаности, бездільности, а місцями й нечистоплотність акцій, цілком ясні. Наприклад, на аренду будинків було подано 851 прохадинків було подано 851 прохань, а задовлено тільки 55.

В справі денаціоналізації дрібних будівель цілком нічого не зроблено.

По містові підлягае денаціоналізації 3.000 будинків. Поступило від власників 109, а задоволено... 4. Немає чого й казати про те, що інструкції та правила про трудові товариства, про житлові кооперативи в робочих районах мирно дрімали в „справах" житлового відділу, будучи положеними в папки з написо „моментальний порядок", а на ділі — „хаос, безпорядок".

ЖАДАЄ ІМІҐРАЦІЙНИХ РЕФОРМ.

Фредерик Волліс, бувший коленд, промовляючи оноді на публичному зборі в Бінгемтоні, Н. Й., жадав заведення многих реформ в іміґраційних постановах.

Перший його жаданням є (що впрочім виходить на велику користь еміґрантам), щоби американські іміґраційні власти примінювали вимоги закону не по сій стороні, але ще перед вступленням еміґранта на корабельний поклад. Як звісно, головними вимогами іміґраційного законує, щоби іміґрант був здоровий і вмів читати та писати. Фізичні оглядини іміґранта власти переводять щойно в американських пристанях; тут також переводять іспит письменної зрілости. Лучиться, що еміґрант не допише чим небудь вимогам закону, його завертають назад, відки прийшов. Се спричиняе втрату гроша і часу, тим котрих стріне така доля. Колиж би ріжні риґори примінювано до еміґрантів ще перед візою пашпорту, тоді на корабель всідалиб лише ті, що булиб певні свого вступу на американську землю.

Другим домаганням Волліса є, щоби американське правительство мало право вибирати собі рід іміґрантів а не впускати сюди кождого, хто попаде. Правительство — каже Волліс — повинно повідомити свої іміґраційні експозитури в ріжних державах, скільки тисяч потрібно Злученим Державам людей до праці на пшеничних полях заходу, на бавовняних плянтаціях полудня, в копальнях угля Вест Вірджінії і Пенсилвенії, при ткацьких варстатах Нової Анґлії, і т. д. В сьому случаю впустити сюди лише потрібне число.

А ось закінчення промови Волліса, на яке Українці не-горожане повинні звернути багну увагу: „Америка є для Американців, і кождий чужинець, що добреде до сих берегів в надії, що заробить тут на своє прожиття і може навіть буде висилати постійно гроші до старої вітчини, — повинен постаратись о горожанство і стати частю сього правительства. Коли він приходить сюди використувати зиски і привілеї сеї обіцяної землі, повинен віддати свою частку на удержання правительства, — коли сього не хоче зробити, то сейчас відослати його там, відки прийшов".

НЕ ВІР ШЕПУТНАМ.

ХАРКІВ, Україна, 20 вересня (Українтаг). — Під наведеним наголовком на Радянській Україні зявилась песа, яку написав Г. Симоненко.

Песа малює шматок горожанської війни на півдні України, життє села в момент переходу влади від червоних до білих, і навпаки.

Ся песа вже ставилась в Чернигівській губернії в присутности тов. Луначарського і була ним цілком одобрена.

В песі, як повідомляе Харківський „Комуніст" (ч. 184) виведено кулаків, попа і селянина-середняка, який хитаеться у свому співчуттю під впливом шепутнів запілля.

А в противовіс ним виведено селянську молодь і молоду жінку, які вірять в перемогу революції та радянської влади.

ТУРЕЦЬКІ НАЦІОНАЛІСТИ СТАВЛЯТЬСЯ У ВОЙОВНИЧИЙ СПОСІБ ДО АЛІЯНТІВ

СТАВЛЯТЬ АЛІЯНТАМ УЛЬТИМАТ, ЩОБ СЕЙЧАС ОПОРОЖНИЛИ ТРАКІЮ.

ЦАРГОРОД (Константинополь), столиця Туреччини, 6. жовтня. — Представники турецьких націоналістів вручили нині аліянтам ультимат, в якому домагались, щоб вони дали відповідь до години 2.30 сполудня, чи годяться сейчас опорожнити Тракію і віддати Туркам, чи ні. Потім свій ультимат продовжили до години 6.30, а відтак ще до 8. вечером.

Ісмет паша, представник Мустафи Кемала паші рішучо відкинув в Мудані, в Малій Азії, предложение аліянтів, щоби вони післали на заняттє Тракії 1.000 жовнірів аліянтських військ. Він заявив, що Турки хотять заняти сей край сейчас, без чужинецької контролі.

Італійські і французькі представники підпирають турецьке домаганне, тільки делегати Великої Британії не хотять на них згодитися.

Вісти з Лондону і Парижа повідомляють, що правительства Анґлії і Франції стараються дійти до взаїмного порозуміння у справі вирішення турецького питання.

Міжтим Велика Британія посилае щораз то нові сили на Дарданельські води і береги та готовиться до розправи з турецькими націоналістами.

БІЛЯ ХАНАКУ ПОЯВИЛОСЬ ЗНОВУ ТРИ БРИТАНСЬКІ ДРЕДНОТИ

ЦАРГОРОД, 6. жовтня. — На води біля Ханаку прибуло нині знова три британські дредноти.

Тепер Анґлія має на Дарданельських водах девять дреднотів (найбільших воєнних кораблів).

БРИТАНСЬКИЙ ЛІДЕР ОСТЕРІГАЄ ФРАНЦІЮ

ЛОНДОН, 6. жовтня. — Ендру Бонар Ло, лідер юніоністів в палаті громад, вислав лист до тутешнього Таймса, в якому остерігає Францію, що як вона виступати-ме проти Анґлії на Близкому Сході, так се відібється на полагоді других справ, що вирінули з версайського мирового договору.

БОЛҐАРІЯ ЗА САМОСТІЙНОЮ ТРАКІЄЮ

СОФІЯ, столиця Болґарії, 6. жовтня. — Болгарський міністер внутрішніх справ, Даскалов, говорив нині в собранню (парляменті) в заступстві премієра Стамбулійського з приводу міжнародного становища на Близкому Сході.

Він заявив, що Болґарія не буде мішатись до війни, але займе невтральне становище. Заперечив теж, начеб Болґарія годилась перепустити московські або сербські війска через свою територію. Він заявив, що Тракія повинна бути для Тракійців, які повинні мати самостійність і створити балканську Швайцарію.

КАЖУТЬ, ЩО КЕМАЛ ПАША ВИМУСИВ ОРУЖЄ ВІД ФРАНЦІЇ

КАЇРО, Египет, Африка, 6. жовтня. — Тутешні мещканці заявляють, що можуть ствердити яко очевидці, що Франція післала була Кемалеви паші оруже, амуніцію і літаки на війну проти Греків в Малій Азії.

Се зробили вони, як кажуть, на погрози Турків, що як не дістануть від Франції оружя, так нападуть на північну Сирію.

ФАШІСТИ ХОТЯТЬ СКИНУТИ ІТАЛІЙСЬКЕ ПРАВИТЕЛЬСТВО

РИМ, столиця Італії, 6. жовтня. — Фашісти (італійська націоналістична організація) приготовляються до повалення правительства Факти та до захоплення влади у свої руки. Вони приготовляються до того військово і політично.

РОЗСЛІД ПРИЧИН СВІТОВОЇ ВІЙНИ

АМСТЕРДАМ, Голяндія, 6. жовтня. — Міжнародня комісія, яка займається розслідом причин війни, а якої осідком є Гаґа, столиця Голяндії, досі не могла виказатись жадним успіхом.

Її завданнем є розслідити науково і безсторонно причини минулої світової війни, і тому здавалося би, що всі держави поможуть в праці комісії, одначе досі жадна з держав кромі Німеччини і Росії не згодилась подати подробиці про причини сеї війни.

Над сим ділом працює до 40 людий в Голяндії, Швайцарії, Швеції і Норвеґії. Вони мають зладити книгу на основі своїх розслідів у всіх державах, що брали участь у війні. Якщо не одержать відомостий безпосередно від правительств, так мають постаратись другими способами дістати потрібні інформації.

Гроші на сю комісію дали американські інституції.

ЗАГИБІЛЬ ХМІЛЬНИЦТВА НА УКРАЇНІ

ХАРКІВ, Україна, 2Т. вересня. (краінтаг). — В харківській ґазеті „Комуніст" (ч. 184) 9 Качинський пише:

„Хмільництво наше за останні роки занепало.

Для характеристики становища наведу дані Житомирського району.

Тут площа під хмелем мінялася з року в рук в такому порядку: Було під хмелем десятин: в 1880 році — 100 десятин; 1890 р. — 900 дес.; 1900 р. — 2.250 дес.; 1910 р. — 3.350 дес.; 1912 р. — 4.690 дес.; 1914 р. — 6.500 дес.; 1915 р. — 7.500 дес. А в 1921 році під хмелем було в районі тільки 100 десятин.

Зараз хмільництва майже немае.

З тютюном така-ж тяжка історія.

Є запаси тютюну минулих років. Район Прилуки, Ромни, Лохвиця, має і зараз сотні тисяч пудів тютюну збору минулих років. Але його треба збути і таким чином утворити підстави до відродження цієї культури. Для цього упять таки потрібно засобів. А засобів, як констатуе Качинський, навіть в Державному Банкові немае.

"SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893.
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays, at 83 Grand Street, Jersey City, N. J.
Owned by the Ukrainian National Association, Inc.

Edited by Editorial Committee.

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911, under the Act of March 8, 1879.
Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.

SUBSCRIPTION RATES:		ПЕРЕДПЛАТА.	
Three cents the copy.		Поодиноке число три центи.	
One year	$ 7.00	На рік	$ 7.00
Six months	$ 3.75	На пів року	$ 3.75
Three months	$ 2.00	На три місяці	$ 2.00
Foreign and Jersey City Rates.		В Джерзи Сіті і заграницею.	
One year	$10.00	На рік	$10.00
Six months	$ 5.00	На пів року	$ 5.00
Three months	$ 2.75	На три місяці	$ 2.[illegible]

За кожду зміну адреси платиться 10 центів.

Телефон „Свободи": 498 Montgomery. Тел. У. Н. Союза: 1888 Montgomery.

За оголошення редакція не відповідає.

З Канади належить висилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Order.

Адреса: "SVOBODA", 83 GRAND STREET, JERSEY CITY, N. J.

ДАЙМО Й МИ ВІДПОВІДЬ.

Нарешті промови й польські телеґрафи про галицьких Українців. Нарешті й вони публично призналися перед цілим світом, що з польським урядованнем в Галичині не так воно добре та благодатно, як се голосять польські бюра брехні. Заговорили й на весь заявили, що в Галичині йде завзята боротьба українського населення проти польської окупації краю. Ціла Галичина, після польських донесень, скипіла в огни повстання. Горять польські села, йдуть з димом польські кольоністи, що мали забрати прадідну землю в українського власника. Гинуть польські розбишаки, що яко урядовці польської держави піцили рабувати українське добро, нищити українську кервавицю. Гинуть польські салдати, які за обіцяний собачий охлап пішли боронити польські рабункові здобичі. Гинуть нарешті собачою смертю й ті одиниці з українського народа, що дали спокуситися польським залицяннями, що пішли на вудку польских орієнтацій, що годилися на автономію Галичини під Польщею, чи на федерацію з Польщею, чи як там ся зрада українського населення мала називатися

Заговорили про се польські телеґрафи, ті самі телеґрафи, що ще лишень кілька днів тому назад величали польську великодушність варшавського сойму за галицьку автономію та підносили з признаннем миролюбивість галицького населення, яке буцімто на неї з вдячностю годиться. Заговорили польські телеґрафи, та через власні зуби наплювали своїм наймитам, що голосили по всему світі брехні, буцімто український народ Галичини годиться з польським пануваннем. Відкрили в Галичині український народ, який ще тиждень тому назад не признавали.

Донесли також Поляки, що польські шпигуни зловили в Львові висланника галицького уряду Петрушевича з компромітуючими посилками до галицьких Українців. Сим донесеннем вони знов не хотячи скомпромітували власних слуг, які ведуть серед української іміґрації акцію, зміряючу до відобрання галицькому урядови права заступати Галичину. Скомпромітували нехотячи висланників прихильників федерації з Польщею, які пустилися на ризиковну аґітацію проти галицького уряду, що мовляв він не має й не може мати нічого спільного з активною боротьбою Галичини проти польської окупації.

Донесли наконець телеґрами, що й українське населенне міста Львова найшлося в розгарі боротьби. З Львова доносять про динамітованне польськими імперіялістичними розбишацькими орґанізаціями українських приватних та публичних домів. І знов наплювали ляцькі телеґрами ляцьким бриськам, які на вістку про ухваленне галицької автономії скавуліли з радости, що українська інтеліґенція піде на польські обіцянки. Ляшки власними руками протріпали шкіру нанятим безхребетним плазунам.

Дають Поляки відповідь ріжним своїм наймитам, ріжним своїм льокаям. Однак найбільша відповідь, яка тепер кидається в очи, се відповідь, яку ніхто инчий, лишень український народ Галичини дає наїзникам свого краю. Горіючі двори, пімста на кольонізаторах України, трупи зрадників, — все те одна велика, кровава відповідь на кроваве панування Поляків в Галичині. Се відповідь на проекти польської автономії, на проби затвердити окупацію Галичини на межинароднім форум, на польський імперіялізм, на польську жадність чужого, на злодійкуватість польських правителів. Се відповідь, гідна дозрілого народа. Се відповідь не раба, а чоловіка! Се відповідь, якою український народ може повеличатися.

Та гордости не досить. Від нашої гордости та наших голих слів визвольній боротьбі Галичини проти польської окупації не богато поможе. Від неї не впадуть ні одні кайдани на знеможених українських костях. Від гордости не уступить ні один наїзник з української землі. Від наших пустих слів не прибуде українським борцям ні крихітка сили в їх нерівній, тяжкій боротьбі. Се може статися від нашої активної помочи. Лишень тоді, як ми свої симпатії, свою радість, свое спочуванне визвольній боротьбі засвідчимо не словами, а ділами, лишень тоді стане нашим браттям лекше боротися, лишень тоді ми підкріпимо їх сили, лишень тоді підпремо їх в боротьбі, лишень тоді зробимо їх побіду над переможцем більше можливою, більше певною, близчою. Навіть на відлеглість трох тисяч миль ми можемо помочи. Очивидно, два рази сього говорити не треба, що помочи можемо грішми. В хвилі, коли наші браття дають свое життє на жертвеннику свободи українського народа, ми можемо, коли вже так можна сказати, окупитися грішми. Даваймож тепер на негайну допомогу рідному краеви, бо тепер пора давати. Не говорім, а даваймо! Не сварімся, а жертвуймо! Не поборюймося взаїмно, — хиба в тім, хто більше дасть! Се най буде відповідь українських іміґрантів на ляцькі посягання на українські землі!

ПРЕЗИДЕНТ ЗАХІДНО-УКРАЇНСЬКОЇ РЕПУБЛИКИ ПРО НАШУ СПРАВУ

В кождій конституційній державі, котра розвиваеться правильним шляхом, значить, має свою територію, власну армію, упорядковані господарчі, політичні й культурні відносини, панує звичай, що голова сеї держави, цісар, король або президент, не виступає прилюдно зі своїми власними поглядами й переконаннями: штука його панування полягає передовсім на штуці мовчання. Своєю особою та владою він творить видимий символ державної сили. Народ, який живе в мирних відносинах і скористується всіми засобами свого розвитку, навіть не потребує від голови держави його особистих думок і заяв, бо вони булиби в силі викликати ріжницю поглядів у пресі та в громадській думці, значить, малиб не все бажані наслідки.

Та зовсім інакше маеться річ, коли народ находиться у вирі тяжкої боротьби за своє визволеннє та за свою державу. Як добрий жовнір у боєвій лінії переконаний, що його веде на стрічу побіди невидима рука найвищого полководця, про котрого мудрість, хоробрість і геройську відвагу він чує диві оповідання, так і народні маси у своїй важкій боротьбі звертають свої очі та свої надії до тої особи, котру вони вибрали найвищим представником своєї національної та державної волі.

В такім положенню находиться тепер український нарід Сх. Галичини. Закріпощений вчерашнім політичним рабом, сьогоднішним ненажерливим грабіжником Ляхом, український нарід починає поволі прокидатися з політичного омертвіння, що тривало три роки і вступає на шлях активної, енерґійної, безпощадної боротьби проти польського наїздника, що своєю нечуваною брутальністю, своїм безсоромним легковаженнєм волі всього світу, своїм розховстаним хамством мусить розбудити до належного протесту навіть мертвих людей, а не тільки живий добродушний український народ.

З огляду на те, що теперішня хвиля незвичайно важна для дальшого розвитку подій у Сх. Галичині, далі тому, що український народ рідко коли, так як тепер, потребує від голови своєї держави слів розради й надії на новому шляху своїх крівавих змагань за визволеннє, я уважав своїм народнім обовязком узяти під увагу сей незвичайний психольоґічний момент і використати його для добра дальшої та чимраз енерґічної боротьби проти польського грабіжника. З тої причини я звернувся до Пана Президента д-ра Евгена Петрушевича з прошеннєм, аби він висловив свої погляди про сучасний стан східно-галицької державности та про акдивну боротьбу українського народу проти польського наїздника. П. Президент приняв мене у своїй скромній канцелярії, в котрій він майже цілий день працює. Глибокі морщини, що порали його чоло наслідком глибокого терпіння, під тиском безупинної журби та величезної відповідальности за долю пятиміліонного українського народу у Східній Галичині, передуховлений вираз болю й одночасної незломної віри, який видно в його обличчі та в його спокійних і з найбільшим переконаннєм висказуваних словах — всі ті його черти наповнюють душу почуттєм глибокої пошани до його особи. На моє питаннє, чому справа галицько-української державности станула в міжнародній політиці корисно для нашого народу, Пан Президент відповів:

„Найбільші держави світу поставилися прихильно до справи галицько-української державности головно з тої причини, що український народ вів у роках 1918 і 1919 повну пожертви й геройства війну проти наїздників Поляків. Ся війна дала цілому світови доказ, що український народ, без ріжниці партій, змагає з непохитною рішучістю, коштом найтяжчих жертв крови й майна, до власної державної незалежности. Одначе, коли галицько-українська армія, відрізана від світу та позбавлена муніції і всіх найконечнійших засобів, мусіла під польським напором уступитися за Збруч і коли наступила камянецька катастрофа, заціkавленнє світу нашою справою ослабло, головно тому, що галицько-український нарід, вичерпаний і виснажений до краю нечувано тяжкими жертвами та довгим австрійсько-російсько-німецьким і турецьким воєнним лихоліттєм, був просто душевно й фізично розторощений. Наслідком того йому було якийсь час неможливо відновити проти польського грабіжника активну боротьбу, яку з такою лицарською самопосвятою вела проти нього галицько-українська армія. Дійшло до того, що коли я, після камянецького розвалу, поїхав у Париж і до Лондону, щоби всякими способами ратувати справу нашої державности, то особливо в Парижі, я спершу мав враження, що світ не має поняття про Східну Галичину. Навіть прихильний українській справі, голова французької Ліґи Націй, Франклін Буйон, заломив переді мною руки і сказав мені:

„Перший раз я чую від Вас, що Ви збудували у Східній Галичині державу!"

Щоб не дати нашій справі пропасти, галицько-український Уряд розпочав за кордоном систематичну діяльність, із метою зясувати питаннє галицько-української державности перед великими світовими державами, перед опінією всього світу та звертати всім рішаючим чинникам увагу на небезпечні наслідки, які потягнулоб за собою вирішеннє долі Східної Галичини всупереч волі українського народу. Французьке правительство дало товчок до вироблення для Східної Галичини відомого статуту, а французький референт по сьому питанню сказав д-рові Панейкови, що сей статут — се свято письмо.

Такий був стан нашої справи 1920 року.

До того треба додати, що Анґлія й Америка станули на становищі лондонського договору з 1915, який держави антанти заключили з царською Росією й на основі котрого вони зобовязалися на випадок побіди над центральними державами над Німеччиною, Австрією та Туреччиною, обстоювати прилученнє Галичини до Росії. А що вони не були схільні відступити Галичину російсько-большевицькому правительству, то передали право виконування тимчасового мандату над Східною Галичиною Польщі, яку уважали до сього завдання найвідповіднійшою державою. Одна Італія була за створеннєм сильної держави з Великої України з тої причини, що боялася московсько-панславістичної небезпеки на балканськім півострові й на Дарданелях, звідки відбудована давня Росія моглаб загрожувати її успішному розвиткові на Середземному морі. Однак Італія навіть не знала в р. 1920 про існуваннє Західно-Української держави.

Наслідком безперестанної праці та пропаґанди галицько-українського Уряду, почала справа незалежности нашої держави представлятися инакше, далеко кориснійше для українського народу в політичних міркуваннях рішаючих світових держав. Господарчі відносини у Східній Галичині, її земельні багацтва, особливо незвичайні копальні нафти в нашому краю, багацтва, про котрі наша пропаґанда подавала світовим державам докладні статистичні дати, переконали світові держави, що Східна Галичина має незвичайно корисні умовини для незалежного державного життя. Однак їм спершу не так залежало на державній незалежности галицько-українського народу, як радше на тому, щоб у нашому краю запанували мирні, упорядковані політичні відносини та спокій, щоб можна без перешкоди використувати українські земельні й нафтові скарби. З тої причини, під впливом невтомимої праці галицько-українського Уряду, почала Анґлія й Італія, як також Америка рахуватися чим раз більше з нашими національно-державними змаганнями. Навіть сама Франція, котра бажалаб найрадше відбудування старої небольшевицької Росії, заявила, що вона, серед сучасних відносин, не малаб нічого проти державної самостійности Східної Галичини. Одначе з огляду на те, що вона потребує Польщі та боїться, що на випадок сотворення незалежної сх.-галицької держави ослабився б дефензивний, а може й офензивний фронт Польщі, вона хотілаби бачити східно-галицьку державу суверенність в якому-небудь звязку з Польщею, як се наприклад колись було з відношеннем Угорщини до Австрії. Франція готова навіть і далі піти та згодитися на ще слабший державний звязок Східної Галичини з Польщей на основі лиш господарчого союзу.

Завдяки праці галицько-українського Уряду стала наша справа відома цілому світови. Знаємо давнійшу ухвалу Союзу Народів. Так само французька Ліґа національних меншостий ухвалила одноголосно домагатися від Правительства незалежности Східної Галичини. Таку саму ухвалу винесла французька Ліґа оборони прав людини. Крім Анґлії обстоює нашу справу Італія, Японія й Китай. Взагалі питання незалежности Східної Галичини стало культурною справою всього світу, подібно, як се колись було зі справою Греції.

З другого боку Польща, котра колись тішилася загальною симпатією всього світу, стратила наслідком своєї непоміркованости, своєї імперіялістичної ненажерливости та своєї державної незрілости прихильність у всіх народів без ріжниці партій. Що така держава не може ніяким чином жити на довшу мету серед таких обставин, се ясне, особливо, коли взяти під увагу, що всі великі народи, які Польщу окружають, сильнійші від неї числом, богацтвом і культурою. Тяжко панувати лиш баґнетами, а до того ще позиченими. Тільки Поляки, сей крайно легкодушний народ, який на протязі всеї своєї історії жив на чужий кошт, від історії нічого не навчився тай далі живе понад свої сили, понад стан, тільки Поляки можуть годувати себе божевільною думкою, що великі сусідні народи будуть лежати до кінця світу розторощені на землі, а вони, Поляки, будуть аж до страшного суду вимахувати, як ошалілі діти безкарно позиченими шаблями".

До тих слів пана Президента я додав думку, що нема нічого поганійшого та більше відразливого, як учерашній польський раб, який ледві увільнив свої руки з кайдан і сейчас хапає ними за горло сусідів! Наслідком того боротьба з польським розбійником, з тими польськими лицарями гербу „пся креф" нагадує Гайнову боротьбу з блощицями та стоногами... З тої причини я не можу ніяким чином зрозуміти, чому український народ в Східній Галичині на нечуване топтання його найсвятійших родинних, народніх і людських почувань польським грабіжником три роки жив у мертвецькому спокою? Таким чином наш народ давав ділом, а властиво своєю бездільністю Полякам притоку горлати цілому світові, що „людек Всходней Малопольскі" задоволений польським пануваннєм і не хоче нічого чути про якусь незалежну галицько-українську державу...

Я переконаний, що другий народ на місці галицьких Українців бувби вже давно зробив польському грабіжникови таке пекло, що Полякам відкортілосяб раз на все панувати на українській землі".

На сю мою увагу пан Президент відповів:

„Галицько-український Уряд звертав світовим державам від самого початку безупинно увагу на те, що на випадок легковаження волі українського народу вибухнуть у Східній Галичині тяжкі заворушення, котрі певно не лежать в інтересі замирення середньої Европи та навязання правильних торговельних і господарчих зносин зі Східною Европою. Я вже згадав про те, що український народ терпів мовчки польську самоволю тому, що був до краю вичерпаний тяжким і довгим воєнним лихоліттєм. Та хоч і тепер наш народ іще не зовсім прийшов до себе після страшної воєнної бурі у Східній Галичині, то нечувана брутальність і розховстаність польської самоволі починає доводити його до розпуки. Так само Лойд Джордж звертав при кождій нагоді увагу на небезпеку тяжких замішань і потрясень на випадок проволікання справи сх.-галицької державности. Найважнійшою причиною, чому галицько-український народ не дався вивести з рівноваги мимо жахливих польських знущань, була його непохитна віра у справедливість, у право самовизначеннє і в добру волю рішаючих світових чинників. І хоч наш народ і далі вірить, що світові держави не позволять йому пропадати в польськім ярмі, то з другого боку він сам, без нашої понуки та вмішання дійшов до переконання, що самими голословними заявами і протестами, самим пасивним чеканнєм на ласку світу він нічого не осягне, коли не докаже своєї волі до державної незалежности активною боротьбою. До тепер вся наша справа стояла ось як: Український народ галицької землі домагався виконання права самовизначі тільки словами, не ділами. Зовсім рівнобіжно з тим ішла воля всього світу, котрий радби нам неба прихилити, але покищо тільки словами не ділами. Отже український народ переконався, що світ щойно тоді виступить активно в обороні його державности, коли він покаже свою волю активною боротьбою. Значить, за ділом нашого народу піде діло світу. Польська самоволя у Східній Галичині дійшла до такої небувалої дикости й варварства, що український народ почав вже тратити терпеливість. Се й не диво. **Отже не тільки спокійна й лагідна людина вийде з рівноваги коли її безперестанно катують, але навіть холодний камінь розгорячиться, коли його раз-у-раз товчуть і бють".**

На сі думки пана Президента я зауважив, що до світової війни політичне вихованнє нашого народу ішло тільки по лінії чутливо-сльозавої пасивности та віри, що, мовляв, треба тільки хотіти справедливости, а вона вже сама прийде. Однак саме хотіннє без активности й боротьби заводить лиш на манівці та руйнує народ. Життє — се безперестанна важка боротьба. Сю думку висловив найглибше Ґете словами:

„Як ви міркуєте, сини народу?
Де мудрости усіх жерел шукать?
Лиш той заслугує життє й свободу,
Хто мусить їх щоденно здобувать".

На сій засаді боротьби опираються неписані, але святі закони живої людської душі, які промовляють до кождої тяжко катованої людини ось як:

„Коли нікчемний кат глумиться з твоїх найсвятійших почувань, коли він убиває тобі батька й матір, асилує тобі сестру, жінку, краде тобі твій талан, твою честь і твоє добро, то Ти **не смій у такій страшній хвилині тремтіти за твое власне життє! Не смієш тоді чекати справедливости від кого небудь, бо тоді з Тебе мізерний невільник і раб! Тоді Ти заслугуєш на те, щоб Тебе лютий кат бив, з Тебе кепкував і Тебе мордував, бо у Твоїх жилах не пливе жива, гаряча кров людини, тільки гнила, вонюча вода трупа! За сміх і глум над Тобою, за знущання над Твоїм народом відповідай безстидному чужому зайді й розбійникови сейчас на місці страшною помстою і смертю!**

Схвильований пан Президент заявив, що наслідком чим раз більшої активности українського народу у Східній Галичині справа нашої державности починає у світовій політиці ставати чим раз актуальнійшою. Союз Народів радить тепер над домаганнем галицько-українського Уряду приспішити остаточне вирішенне нашої державности. Так само всі великі держави, які бажають миру і ладу у Східній Галичині, щоб їм було можливо користати з багацтва нашої землі, починають переконуватися, що без галицько-української держави не буде спокою й ладу, а наслідком того засоби нашої землі будуть для них пропащі".

Опісля пан Президент підніс патріотичне чуттє українських братів у Америці й Канаді та заявив, що їх моральна і матеріяльна поміч дала Урядови змогу видержати досі на свому важкому становищі. Кожда жертва, кожда лепта наших американських синів і братів причиниться до прискорення визволення українського народу з польської неволі. Обовязком нашого народу в Галичині стояти далі, як досі, одноцільним фронтом за своїм Урядом і енерґійною діяльністю й активністю наблизити день визволення.

Проф. д-р Осип Турянський.

СІОНІСТИЧНЕ ВІЧЕ В БЕРЛІНІ.

Дня 12 вересня відбулося в Берліні віче російсько-українських сіоністів, під проводом Темкіна. Промовляв Темкін на тему жидівської самостійної держави, дальше Ґрінберґ про положення жидів в Росії, а коли став балакати Ґольдштайн, роздались голоси, щоби він балакав не по російськи, а по жидівськи. Що лиш по довгих переговорах дозволено йому держати виклад про жидівську справу в Америці. Він закінчив звертаючись до молодіжи: „Та жидівська молодіж, котра ще вірує в Бога, мусить сказати, що для жидів нема иньшої дороги, крім дороги в Палестину. Ви повинні помочи свому народови в бою на жидівській Марні за безсмертність жидівського народу. І я певний, що в цім бою дезертирів не буде".

По Ґольдштайні став говорити відомий жидівський діяч Жаботінській. Але його не допустили до слова. Бундисти й комуністи стояли на тім, що він мусить промовляти по жидівськи. Коли? Жаботінскій відповів, що він на це, ніяк не згодиться, почалась бійка і предсідатель розвязав збори.

Так навіть серед жидів комуністи вміли внести розклад і террор. Невеличкий гурт крикунів стероризував численне зібрання.

Большевики, як без жидів не можуть обійтися, ніяк не хоуть допустити до того, щоб жидівська молодіж посвятила свої сили будованню жидівської держави. А ті большевики Жиди що в большевицькій Росії почувають себе, мов пампух у маслі особливо того не хочуть. По що їм Палестини, коли вони хочуть зробити з цілої Европи одну велику Палестину, одно Мертве море!

Н. М.

ГРОШЕВЕ БАНКРОЦТВО.

ХАРКІВ, Україна, 20 вересня (Українтаг). — В Харківській большевицькій ґазеті „Комуніст" (ч. 185) надруковано телеграму з Москви, яка повідомляє:

„Народній Комісаріят фінансів обіжником повідомив місця, що недостача в грошевих знаках на місцях не може бути поповненою центром".

В КОЖДІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ХАТІ ПОВИННА НАХОДИТИСЬ ЧАСОПИСЬ „СВОБОДА".

УКРАЇНСЬКІ ГРОМАДИ! Прийміть сейчас участь в боротьбі проти польського наїзду у Східній Галичині, жертвами на Фонд Негайної Допомоги!

ХИБНЕ СТАНОВИЩЕ.

З ПРИВОДУ ДЕЯКИХ СТАТТЕЙ В УКРАЇНСЬКІЙ ПРЕСІ ПРО ПОЛЬЩУ.

(Від власного кореспондента).

„Громадський Вістник" (ч. 144 з 17. серпня) в статті „В польськім круговороті" представляє теперішню внутрішню боротьбу в Польщі, як боротьбу між двома силами, з яких ту силу, що гуртується кругом Пілсудського, представляється як силу ясну, а ту, що йде під вшехпольським прапором, як силу темну.

Теперішню побіду Пілсудського над Корфантим представляє „Гр. Віст." як ПЕРШИЙ акт боротьби. „ДРУГИЙ акт становити-муть вибори до польського сойму, де зітнуться два світогляди: вчерашній столипінський і иннішній півевропейський. ТРЕТІМ актом буде перебудова польської держави і польської державної нації після виборів або в напрямі точного наслідування і приноровлення бюрократичної деспотії під кермою народової демократії з кресовцями, або наближуванне метод управи до ЕВРОПЕЙСЬКИХ ЗРАЗКІВ".

В тій самій статті говориться, що тепер, після побіди Пілсудського над Корфантим, в польській політиці „головний натиск буде поставлений на утворенне таких умов у нутрі Польщі, щоб вони дали основу зеднати собі Англію і наблизитися до її точки погляду на питання европейської політики".

* * *

Такі статті, хоч пишуть їх українські патріоти в найліпшій вірі, — є дуже шкідливі для української політичної думки?

Чиму?

Бо вони є писані не з українського тільки з польського становища. Вони освітлюють справи польської політики, так освітлювавби їх один з польських таборів, які борються в Польщі, а саме демократичний табор, табор Пілсудського.

Польський демократ, який хоче, щоб побідила політика Пілсудського, писав би таксамо: що Пілсудський — демократ, а Корфанти реакціонер; що Пілсудський хоче наблизити Польщу до европейських взірців, а вшехполяки хотіли би зробити з Польщі таку реакційну „тюрму народів", якою була царська Росія, Росія Столипіна; що вшехполяки запродалися Франції, яка тепер грає таку саму мілітаристичну ролю, як перед світовою війною Німеччина, а Пілсудський хоче наблизитися до миролюбивої, демократичної Англії; що Пілсудський автономіст і федераліст, який хоче оперти відношенне між Поляками і иншими народами польської держави на національній свободі, а вшехполяки людожери, які хотіли би всі національности в Польщі згнобити і винищити до ноги; що Пілсудський представляє волю народу, бо за ним стоїть більшість Поляків і всі непольські народи в Польщі, а вшехполяки се гурток шовіністів, який не має опертя в народніх масах.

Так писав би, так повинен писати, так мусить писати польський демократ. Супроти своїх противників, супроти вшехпольського табору він мав би як не повну то хоч частинну слушність.

Так міг би писати також демократ кождого иншого народу, який не має з Польщею ніяких спорів, отже демократ, який тільки з загально демократичного становища слідить розвиток в Польщі. Такому демократови так само може й повинно бути бажаним, щоб в Польщі уляглися внутрішні спори, щоби народи, які живуть у границях польської держави, примирилися між собою, щоб Польща стала сильною демократичною державою. Такому демократови очевидно буде видаватися, що Пілсудський є тим ясним духом, який збирає кругом себе демократичні сили Польщі до боротьби з тьмою реакції.

Одначе ми, Українці, що маємо з Польщею наш історичний спір, що ведемо з нею боротьбу на життє або смерть, бо польська побіда в тій боротьбі була би смертю тої части українського народу, який опинився би в польській неволі, — ми Українці можемо і мусимо оцінювати боротьбу між окремими польськими таборами тільки з нашого українського становища, зі становища визволення українського народу з польського ярма.

З того становища ми не тільки не маємо причини, але не сміємо представляти табор Пілсудського як щось ліпше від табору вшехполяків.

Не маємо причини, — бо демократичний табор Пілсудського так само хоче вічного поневолення великих просторів української землі Польщею, як табор вшехполяків.

Ріжниця між обома таборами тільки та, що вони не годяться що-до способів, якими сподіваються осягнути сю ціль, і кождий думає, що його спосіб ліпший.

Вшехполяки думають, що найліпший спосіб: насильно прилучити українські землі до Польщі, не дати українському народови ніяких прав, кольонізувати українську землю Поляками, польщити українське населенне репресіями, а в заграничній політиці опертися на Францію, яка годиться на таку польську політику супроти поневолених народів.

Демократичний табор думає инакше. Він каже, що такий безоглядний гнет викликає що-раз більши опір серед поневолених народів і щораз більше дискредитує Польщу перед світом.

Приспати поневолені народи автономією й федерацією, позолотити їх кайдани, приєднати для Польщі такою „свободолюбною" політикою симпатії міжнародного світа, з окрема Англії і таким чином забезпечити собі шляхом міжнародного правного признання посіданне не-польських земель. А тоді поневолені народи, відрубані від рідного пня, приспані позолотою автономії, поволи будуть що-раз більше тратити звязки з рідним пнем і зростатися з Польщею.

З окрема що-до української Галичини все треба мати на увазі ось-що:

Польща знає, що ті міжнародні чинники, від яких в теперішніх обставинах залежить доля Галичини, на просту анексію Галичини Польщею ніяк не згодяться. Згодилася би Франція, але сьому стоїть на перешкоді Англія. Отже треба придумати якусь „автономію" для української Галичини, треба на ту „автономію" зловити Англію і таким способом забезпечити собі її згоду на анексію Галичини. Се й ніщо инше значить „зеднати собі Англію й наблизитися до її точки погляду на питанне европейської політики".

Такі і тільки такі ріжниці між обома польськими таборами, ріжниці тільки в поглядах, як найпевнійще забезпечити собі посіданне українських земель.

Що українські землі, які Польщі вдалося тепер загарбати, мусять на віки належати до Польщі; що українське населенне тих земель мусить бути доведене до такого стану національного завмертя, щоб воно вважало себе „добрими синами Польщі", вірними громадянами польської держави, — се ціль змагань обоь польських таборів.

З огляду на се однакове відношенне обох польських таборів до української справи — чи маємо ми причину представляти один табор як щось ліпше від другого?!

Особливо, коли пригадаємо, яку ролю відіграв власне демократичний табор, табор Пілсудського, в поневоленню українських земель, зокрема Галичини.

Се Пілсудський як начальник польської держави і начальний вожд польської армії дав приказ польській армії вступитк в границі української Галичини, напасти на Західно-Українську Народню Республику.

Побіч соціяліста Пілсудського співвинним є соціяліст Морачевський, тодішний польський президент міністрів.

А у Львові між польськими повстанцями хто грав таку визначну ролю як не соціяліст Гавзнер з польською соціялістичною організацією зелізничників. Відомо також, що між повстанцями був син Дашиньского, провідника польських соціялістів, і дочка тодішнього польського міністра закордонних справ, соціялістичного письменника Льва Васілевського (Плоцького), який мав славу „українофіла". В такій „любови" до українського народу виросли діти сих двох визначних стовпів політики Пілсудського.

Коли польський президент міністрів Падеревський був у Парижі примушений обіцяти Мировій Конференції, що не розпічне офензиви проти української армії, — ніхто инший тільки Пілсудський дав приказ до офінзиви, посилаючи до Парижа брехню, що се Поляки тільки бороняться проти офензиви Українців.

А Вітос, також один зі стовпів політики Пілсудського, — хто як не Вітос і його партія є творцем польських земельних законів, законів, які мають на меті скольонізувати українську землю польськими хлопами, бо польському панови можна буде землю відібрати, а польському хлопови ніколи?!

Ось як виглядає той польський демократичний табор в світлі своеї політики супроти українського народу.

То не тільки не маєемо причини сказати ані одного слова в його користь, але не сміємо. Не сміємо, бо тим шкодимо нашій власній справі.

Подумайте, яке враженне зробить се на тих міжнародніх чинниках, від яких залежить доля Галичини, коли-б вони довідалися, що українська преса протиставить „автономіста-федераліста" Пілсудського „людожерови" Корфантому; що та преса заявляє, що всі непольські народности в польській державі (отже й Українці!) в боротьбі між Пілсудським і Корфантим стануть по стороні Пілсудського, що та преса хвалить як розумний політичний крок наближенне Польщі до Англії.

Ті міжнародні чинник готові сказати: Польщі Корфантого не можна дати не польські народности на зїдженне, але коли укріпиться Польща Пілсудського, тоді нічого не можна мати проти приналежности тих народностий до Польщі. Адже вони самі заявляють своє довіре Пілсудському!

І не сміємо бажати собі, щоби в Польщі настав внутрішній лад, щоб Польща наблизилася до европейських взірців, щоби позискала симпатії міжнародного світа.

Доки в Польщі нема ладу, доки в ній вариться, доки вона що-раз глибше паде і падаючи тратить симпатії міжнародного світа, — доти можемо надіятися визволення зпід польського ярма. Проти Польщі, в якій панує що-раз гірше безладде, самим нам легко встати й визволитися; Польща, яка буде розпадатися, не буде мати сили держати нас в своїй неволі; Польщі, яка не вміла упорядкуватися і скріпитися, ніхто з міжнародніх чинників не признає права панувати над иншими.

Надомість впорядкована й укріплена Польща — се впорядкуванне й укріпленне відносин, в яких Польща впорядкувалася й укріпилася. Коли Польща впорядкується, укріпиться і закріпить за собою ті землі, які тепер загарбала, — ніхто їй їх не видре. Тоді будемо довгі літа стогнати в польській неволі і ждати хиба другої світової війни.

Може бути, що Пілсудський значить впорядкована й укріплена Польща, а Корфанти — безладде і слабість Польщі.

Та коли так, то ми в нашім українськім інтересі мусимо бажати Польщі самих Корфантих, а ані одного Пілсудського!

* * *

І ще є одна причина, чому мусимо бажати Польщі самих Корфантих, а ані одного Пілсудського.

Кождий поневолений нарід виховується на великих загально-людських ідеях. І так мусить бути. Тілько велика ідея може принести визволенне.

Одначе, задивлений в ідею, поневолений нарід часто не має ока для дійсности, не вміє відріжнити правдивих пророків ідеї від фалшивих.

Скільки найліпших синів України вірили таким фалшивим пророкам: чи тим, що голосили: „за вольносць нашон і вашон", чи тим, що голосили: „самоопределеніе вплоть до отделенія"?!

До таких фалшивих пророків належить і Пілсудський.

Пригадую, що навіть в часі, коли польська армія на приказ Пілсудського напала на українську Галичину й заняла Львів і коли наша українська армія своїми грудьми спиняла дальший похід польського ворога на наш край, — навіть тоді львівський „Вперед", орган української соціяльної демократії, тоді одинокий український часопис у Львові, видаваний за складки всего українського громадянства, писав на честь Пілсудського славословія, величаючи його як Мужа Провидіння, призначеного на те, щоб погодити польський і український нарід.

Ховаючися тоді у Львові перед польською поліцією, я з укриття вислав письменні протести проти такого звеличування начальника ворожої нам польської держави в українськім часописі і до самої редакції „Вперед" і до визначних членів українського громадянства.

ДОДАМ, ЩО АВТОР ТИХ СЛАЛВОСЛОВІЙ БУВ П. ЕВГЕН ГУЦАЙЛО, ЯКИЙ ПІЗНІЙШЕ СТАВШИ БОЛЬШЕВИКОМ, ПИСАВ ТАКІ САМІ СЛАВОСЛОВІЯ МОСКОВСЬКИМ БОЛЬШЕВИЦЬКИМ КАТАМ УКРАЇНИ.

Далі ніщо инше, тільки довіре до фалшивого пророка Пілсудського було причиною політики Головного Отамана Петлюри.

А й тепер такі міркування як у висше наведених статтях — чи не є вони відблиском якогось хоч дуже слабого, може навіть несвідомого огника віри, що коли-б прийшлося ще довго коротати в польській неволі, то все ліпше буде Польща Пілсудських ніж Польща Корфантих.

Щоби знищити до решти навіть найменшу тінь тої віри, щоб поставити весь український нарід і кождого Українця зокрема перед дійсність, яка говорить: „АБО МУСИТЕ СКИНУТИ З СЕБЕ ПОЛЬСЬКЕ ЯРМО, АБО ПЕРЕМІНИТИСЯ В ПОЛЬСЬКИХ РАБІВ!" — для сього треба, щоби в Польщі було як найбільше Корфантих, а ані одного Пілсудського.

Бо на Корфантих ніхто зУкраїнців не надіється і кождий готовиться до боротьби на життє або смерть. А ризи фалшивого пророка, в яких виступають Пілсудські, можуть ослабити нашу непримирність і нашу силу.

* * *

В кінці ще одна увага:

При писанню сеї статті ніщо не є таке далеке від мене, як намір робити який небудь закид авторам згаданих статтей. Я певний, що пливуть вони з чистого жерела любовц до рідного краю. Знаю, також, як тяжко живеться тим, що працюють в рідним краю, в ворожих кайданах.

Не їх вина, що в таких обставинах в їх душу проти їх волі щодня і що години втискається отруя з того отруйного воздуха, яким вони мусять віддихати в польській неволі. Читають польську пресу, чують промови польських політиків, бачать політичну боротьбу польських таборів і все те незамітно впливає на їх політичне думанне. Вони мимоволі втягаються в вир польських політичних інтересів. В краєвій пресі часто зустрічається таке освітленне політичних подій (прим. і відношенню до Німеччини), яке відповідає польським інтересам, а не відповідає інтересам українським.

Сей отруйний вплив польського політичного воздуха треба собі усвідомити і від нього хоронитися.

Гайдельберг, 26. серпня, 1922.

Др. Михайло Лозинський.

ВИЩІ ТЕХНІЧНІ ШКОЛИ В АМЕРИЦІ

Для інформації закордонним студентам, що хочуть в Злучених Державах студіювати технічні науки, Бюро Освіти в Вашінгтоні видало книжку про „Студії инжинерства в американських вищих школах".

Технічне образованне в Америці дається двома типами шкіл, саме загальними університетами для всіх наук і самостійними технологічними інститутами. Мало не при всіх університетах є школи инжинерства, звичайно організовані як окремі колегії. Самостійні політехнічні інститути, такі як Massachusetts Institute of Technology, Stevens Institute of Technology, Rennselaer Politechnic Institute, Worcester Politechnic Institute, Case School of Applied Arts і такі инші будують виключно инжинерів і техніків. Що до академічної вартости, то поміж добрими технологічними інститутами і инжинерськими школами по більших університетах ріжниці нема.

Правильно для приняття в таку инжинерську школу, чи самостійну чи при університеті, вимагається від студента, щоби скінчив американську середну школу або міг виказатися таким самим образованнєм за кордоном. Инжинерський курс триває правильно чотири роки, після чого школа дає студентови диплом инжинера в тій чи иншій галузи технічних наук, — цівільного, механічного, гірничого, химічного, металургічного чи якого иншого. Студент може вибрати собі який хоче відділ технічних наук, але поза тим в кожнім відділі студії обовязкові і доволі строго приписані для дожного курсу. Послідними часами помітно тенденцію поширити і поглубити технічні студії. Деякі університети позаводили в себе пятилітні і навіть шестилітні инжинерські курси. Один або й два роки науки додано будьто для того, щоб студент міг спеціялізуватися в своїй професії, будьто для його загальніщого образовання в колегіях мистецтва і наук.

Щоби студент зза кордону міг приноровитися до шкільних порядків в Америці, в книжці обговорено далі ріжниці і подібности помж головними типами американських шкіл і такиж нституціями Европи і подано деякі практичні інформації для побуту в Америці.

Кошта чужих студентів в американських вищих школах можуть бути, розуміється, дуже різні. Інституції, які удержуються приватними фундаціями, беруть від студентів щорічні шкільні оплати. В инжинерських школах така оплата виносить 150 до 00 долярів на рік. Масачусетський Політехнічний нститут вимагає правильно 300 долярів, але в відділі морського будвиництва і архітектури платиться аж 500 долярів річної оплати. Інституції удержувані державою (стейтами) беруть оплату меншу, 25 до 125 долярів. Крім того студенти мусять всюди платити дещо за лабораторію і таке инше, та на все те вистарчить 25 долярів на рік. Прожити можна студентови за 500 до 700 долярів в рік, включаючи в ту суму кошти мешкання і харчі.

Книжка подає врешті список добрих инжинерських шкіл і когій в Америці, їх розміщення, факультети відділи і регулямин. Commissioner of Education, Washington, D. C. розсилає її безплатно всім, хто інтересується тою справою, і дає всякі инші інформації про американські освітні установи і про кожну школу з окрема.

САМОВБИЙСТВО ПРОФЕСІОНАЛІСТІВ

З поміж усіх людей професій у Злучених Державах найбільше самовбийства лучається між лікарями.

Статистика смерти за 1921 рік виказує слідуючий стан самовбийства між людьми ріжних професій: лікарів 86, суддів 57, банкових президентів 37, священиків 21, редакторів 10, посадників 7, послів 7.

ПОЗІР РОДИМЦІ З НЮ КЕСТЕЛ, ПА. І ОКОЛИЦІ, ПОЗІР!

Хто хоче обезпечити себе і свою родину в найсоліднійшій і безпартійній робітничій організації в нашім славнім У. Н. Союз, того просимо явитися в неділю дня 15-го жовтня о год. 2-гій сполудня в домі п. Дмитра Олача при улици Киский, де відбудуться зборі заложення нового відділу У. Н. Союза. В інтересі власного добра і найдорозших родин Ваших просимо явитись як найчисленнійше.

По близші інформації треба писати на адресу: Дмитро Булій, Н. Радіятор Ко. Ню Кестел, Па.

З братським поздоровленєм
Дмитро Булій,
Васько Боднарський,
організатори.

ПРО ОДНУ ВИПРАВУ ДО ПІВНІЧНОГО БІГУНА

Про виправи чи то до північного чи до полудневого бігуна пишеться статті і розвідки звичайно наукові. Бож самі такі виправи є призначені для наукових дослідів і участь у них беруть лише люде науки. Се писання однак не є наукове, бо і виправа, про яку буде тут мова, мала видно діло, инші цілі. Про сю виправу і про її загадочні цілі тут і будемо писати.

Се було при кінци мая 1921 року, як пароходом Кава виїхала з Ню Йорку на північ партія дослідників. Усіх їх було 10 мущин. В місцевости Сент Джан до ьних прилучилась швачка, женщина на імя Савсаліто, а ще дальше на північ Канади прилучилось до партії пять ескімоських дівчат: Снак, Ікік, Ялок, Кліпток і Лапаток. Дня 3-го липня тогож року партія доїхала до північного бігуна. Там роблено наукові досліди до марта 1922 року, коли дослідники рушили домів. В часі сеї виправи трьох членів її померло. Уратовані члени виправи повернули до Ню Йорку і тут оповідають про свої пригоди.

Один з тих уратованих, др. Волтер Трепрак провідник виправи, написав про неї наукову розвідку. нший з уратованих, Герман Свенк, мляр, нотує також кілька споминів. А тому, що спомини Свенка є цікавійші від розвідки Трепрака, то ми передамо їх тут вцілости, як їх помістив нюйорський „Герольд", а ви читайте, бо се безперечно спомини дуже цікаві.

Свенк насамперед переповідає коротко перебіг виправи, так як переповів її Трепрак і як подана вона в другому уступі нашого оповідання. Назвавши відтак наукову розвідку Трепрака брехнею, він говорить у своїх властивих споминах осьщо:

„Дорогий Пане редактор! Я прошу Вас приготовитись до великого морального потрясення. Дві молоді женщини, Снак і Ікік, про котрих Трепрак говорить яко про Ескімосів, — не були цілком Ескімосами. Се були американські дівчата, дуже добре знані в Ню Йорку, одна яко артистка у зворушаючих ролях, а друга яко танцюристка, і коли я от се пишу, ся танцюристка виступає тут в одному першокласному театрі. Трепрак схоронив їх на Каві ще заки ми опустили Ню Йорк, а як лише ми минули Куні Айленд, він випустив їх і безуспішно просив нас задержати се в тайні.

„Весь час нашої подорожи поводження Трепрака з ескімоськими дівицями було одним великим скандалом. Він танцював з ними, перевертався, заходив до їх спальні ще заки вони натягнули на себе яку одежину. Достарчав їм усього, що було на пароході, щоби лише здобути усміх з їх пресолодких уст.

„Се і є властивою причиною нашого довгого побуту на півночи. Доктор (Трепрак) не міг розлучитись з женщинами. Він бавився з ними, гарцював по цілих днях і ночах. Др. Трепрак чваниться навіть своїми зносинами з дівчиною Ікік, представляючись за кріпкого юнака... Ікік однак кілька разів мені призналась що доктор є „корняґою"...

„Як признався сам доктор (Трепрак), між засобами пароходу було шість тисяч лямпок алькоголю, доброго для опалу або освітлення. Лямпки були величини тенісових пилок. При нашому повороті до Ню Йорку ми обчислили, що понад пять тисяч тих лямпок зужив, устами, сам др. Трепрак, а решту він розділив в часі різдвяних вечер поміж женщини. Різдвяних бенкетів було шість; на останньому бенкеті, що відбувся 11. січня, доктор зужив запорядком пять лямпок і наслідком сього попав у такий блаженний сон, що нам вдалося пробудити його аж 19. січня.

„Я дальше закидаю докторови канібалізм, наслідком якого ми утратили одного члена нашої партії, Ворбортона Плака. Трепрак у своїй книжці признається, що він їв тіло Плака, але сей вчинок оправдує браком поживи і непослухом Плака. Правдою однак є, що доктор Трепрак ненавидів Плака і що шість-місячна підбігунова пожива — сирі риби і мясо моржів — зробили його диким. У вечер перед застріленням Плака, доктор признався мені, що він много разів пив медвежу кров і се йому смакувало. У кровожерців зроджується дикий апетит на тіло чоловіка. Се і було причиною убиття Плака; мясо від лопаток і задків убитого всмажено і зїв його др. Трепрак.

• • •

Отсе короткі спомини Германа Свенка чікаві вони тим, що писані власне не з наукової точки. Свенк каже, що їх виправа не була близше як 300 миль від бігуна, і що без найменьшого досліду Трепрак назвав місце їх розтаборення бігуном. Тут вони отаборились лише тому, що та околиця йому (Трепракови) уподобалась. „Тут — каже Свенк — було богато свіжої риби, полудневі вітри, дичина, раннє сонце, і горячі та зимні ескімоські дівчата. В часі нашгоо шість-місячного побуту ми не робили жадних наукових дослідів, бо головний учений стежив пильним оком лиш за двома зірками: за артисткою і танцюристкою!"

ЛІПШІ ЧАСИ В ГІПОДРОМІ.

Під таким наголовком Charles Dillingham дає велику виставу в Гіподромі, де тисячі ріжних делеґатів зїзджаючихся до Ню Йорку, як банкері та инші відвідавши сю виставу вертають до своїх міст з вдоволенням, що вказує, що Гіподром у Ліпші Часи не належить лишень до міста Ню Йорку але цілого краю.

Сей приходячий тиждень є з ряду шестий сей славної вистави, а на сей тиждень R. H. Burnside, генеральний директор Гіподрому заповідає нові несподіванки які будуть показувані Хінськими акробатами, комедіянтами, як також буде нова програма вишколених коний яким проводить Henning Orlando.

Ліпші Часи, є се дуже величава вистава, їх балети се старожитні спектаклі переплітані ріжними комічними штуками, маґіками і тим подібним. „Пробудженнє Весни", ворона яка коштує $50,000, танцюючі слоні, блазни, і другі акробати і коміки, все те входить в склад програми в Ліпших Часах. Там є балет зложений з300 добірних співаків, які своїми голосами чарують публику. Увидите там також 100 пливаків та 500 осіб разом в декотрих виступах. Пополудневі вистави відбуваються що дня, місця можна набути на вісім тижнів наперед. Читайте наше оголошення в нинішнім числі і незабудьте піти до Гіподрому.

З УКРАЇНИ ГНІТУ І НЕВОЛІ.

(Із сучасного життя на Україні)

(Докінченнє).

Зборів громади тут уже не було для чого скликати і комісари вирішили їхати далі до села Ланджену, що також було не подорозі на залізничу станцію.

Мені дуже хотілося визволитися від дальшої подорожі, але нічого було діяти. Прийшлося їхати. Якась скрита жалість, що сплїталася з такою-ж радістю, захопила мене при виїзді з цього села. — Нарешті не буду бачити, як то терплять люди...

Віжджаючи в Ланжівку, ми знову почули несамовиті крики. На вулиці стояв віз із соломою, навколо якого товпилися червоноармійці. А скрізь, як і в попередньому селі, блукали обвішані бомбами червоноармійці.

Біля другого воза червоні катували двох жінок, одна з них майже гола, стара й півінтелігентна, а друга — молода, розпатлана з голими грудьми...

Коли ми зрівнялися з цим возом, то в мене аж у очах потемніло. — Я побачив моїх добрих знайомих пані Хибенко, жінку старшого телеграфіста на станції Милородівка і її доньку. Нагаї червоних катів немилосердно краяли їх тіло, вкриваючи червоно-синіми смугами. А на возі катували старшого сина Хибенків Івася і його товариша Петра...

Треба мати камінне серце, щоб дивитися на муки цих невинних жертв.

Коні стали. Не пригадую, чи самі, чи я їх спинив із наказу комісарів. Комісари запитали, яка частина господарює тут і їм сказали, що це районно міліція Шулякова.

Крик, лайка, стони, прокльони так і лунали. Пані Хибенко голосила:

— Івасю, сину мій! Чи ти ще живий, дитино моя?! — рве на собі коси, дряпає тіло... Подерта сорочка шматками звішується до долу...

Я не міг дивитися на цю картину. Зфарбовані синяками груди і плечі, розсипана й скудйовжена коса, що змочилась сльозами й позлипалась кровю...

Пані Хибенко і її донька з плачем кидалися навколо воза, на якому катували Івася, а червоноармійці рушницями відштовхували їх.

Іван Хибенко, молодий хлопчина, років 25, скінчив Катеринославську міську ґімназію. Він глянув у мій бік і впізнав мене. Він був в одних штанках, без сорочки, під лівим оком чорніла велика ґуля, по бороді лилася кров, на заднім боці голови дрівавилася рана, а від неї тяглася вздовж спини червона стьожка... Лице було бліде, мов папір.

Впізнавши мене, він одвернувся, аби не бачити. Я зрозумів його козацьку думку — „сам загибай, але товариша не видавай!"...

Знав він, царство йому небесне, що як би впізнав і видав мене, то й я також загинув би...

Петро, його товариш, лежав зовсім голий, називска якого ніяк не пригадаю, — терпів катування... З грудий і живота лилась струмками кров, а двоє червоних зачепили залізним ґаком за язика і раз у раз шарпали, промовляючи:

— Ґаварі, где Пісчан і где оружіе!...

Пісчан відомий у тій окрузі повстанець, діяч, бувший старшина У. Н. Р. Червоноармійці, що стояли навколо воза, реготалися й приказували:

— Да ґаварі-же, стерво!

Той тільки стогнав:

— А-а-а...

Мені звеліли їхати до хати предсідателя сільського „Исполкому". В цей час привезли дружину Івана Пісчана. Що було далі на місці катування, — не знаю, але вже через годин три, коли ми знову проїздили коло того місця, Хибенків уже не було, тільки Петро вісів через драбину воза. Язик у нього був висунутий, з нього лилася кров і слина, а на руках було видно криваві ями, після повирізуваних мускулів. Солома на возі вся зачервонилася кровю, наче віз тільки-що був у різниці.

На другий день селяни зібралися гуртком та й радилися, що діяти з омученим трупом, що лежав поза селом у Сліпаківській долині. Я став до гурту і старався дізнатися, що то за труп і мені сказали, що то Петро.

— Вчора, — кажуть, — зупинилися проти двору Хандусенка, взяли в нього пилку і ще живому Петрови стали пиляти ліве плече... Живим ще довезли до Сліпакової долини, де він скінчився... Тоді стягли з воза і занесли в комиші...

Про родину Хибенків я вже не питався, бо було важко. Мені думалося, як-би мені втікти, але один з комісарів все крутився коло воза, а кидати коні і воза жаль було.

Того-ж дня, над вечір, ми вирушили далі, вже начеб-то до ст. Пятихатки, але за пізнім часом комісари вирішили заночувати у мітечку Саксаґані. Аж другого дня, десь коло полудня, ми приїхали до Пятихатки. Тут також не обійшлося без лиха.

Велика площа, що за двірцем у напрямі ст. Животівки, була обгорожена кільчастою загородою і заповнена реквированою худобою. З тої кошари четверо селян четверома парами коней витягали здохлу худобу і скидали її у глибоку канаву, що вздовж залізниці.

— Чого це худоба так гине? — спитав я.

— А як-же їй не ґинути, коли вже другий тиждень ніхто не гудує її?! — відповіли мені. — На селах порожньо і голодно, а тут...

Комісари „мої" позлазили з воза і пішли до якогось „завідуючого рухом". Через чверть години повернулися і звеліли мені везти їх у с. Іванівку, що в трьох верствах від Саксаґані. Їхали туди через те, що потяг мав бути через 3—4 дні, а через те нічого було чекати його так довго...

Щоби заїхати в с. Іванівку, треба було вертати на Саксаґань, але я став їх умовляти, щоб поїхали ближчим шляхом по над залізницю в напрямі ст. Єрастівка. Яко доказ виґідности цеї дороги, казав я, що можна буде десь попоїсти в якогось мужика.

Вони не хотіли, але були голодні, а через те і згодилися.

Аби проїхати до Іванівки, треба було звернути трохи від колії і їхати через Пятихатський ліс. Коли я завернув у ліс, то комісари зупинили мене і назвали провокатором. Лісу вони боялися, бо в лісах завжди є повстанці...

Але один з комісарів наче схаменувся. Звертаючись до своїх товаришів, сказав:

— То-ж тепер тут наші червоноармійці роблять облаву! Не бійтеся! Якось проїдемо!

Поїхали. В дорозі, коли потомлені коні, починали зупинятися, вони хватали мене за комір і кричали, щоб вертався назад. Я вже боявся, щоб зі мною не зробили так, як з иншими... Я бачив, що вони щось замишляють і жалкував, що не покинув їм коні і воза, а сам не втік, як то думав...

Проїхали так з пів верстви, коли тут, як із під землі виросло четверо верхівців, з рушницями і в островерхих комуністичних шапках.

— Кто едет? — запитали по московському.

— Свої! комісари! — тремтючо промовив один з воза.

— Стій! — раптом почулося з обох боків. — Руки в гору!...

Я в безтямі випустив віжки, а комісари погубили свої пістолі.

Один верхівець обшукав воза, витяг звідти вкраденого паса і викинув на дорогу. Всі инші пильно стежили за нами, тримаючи на поготові зброю. Говорили між собою по українському і це мене дуже стішило. То були повстанці і мені вже не було чого боятися...

Потім оглянули комісарські посвідки і аж зраділи, що зловили агентів „Хлібожеру". Особливо зраділи Ложечкіним, якого вже давно шукали.

Комісари почали благати, щоб їх помилували, але вони потягли їх за собою у ліс...

Бідні мої коненятка! Як-же я їх гнав тоді до дому!"...

Так скінчив він своє оповідання, але через хвилину додав:

„Як через тиждень, у село приїхали аґенти „Чека" і зараз-же до моєї хати. Побачивши їх на подвірю, я втік на горище, а звідти в сад і в поле. Дві неділі ховався по кущах і тільки часами навідувався до хати, як злодій. Дочувся я, що мене якийсь комісар шукає, який утік від „бандитів". Тоді я зрозумів, що мені не жити, як тільки зловлять... Попрощався з жінкою і двома дітками і, от, опинився тут"...

Раптом зтих, закрив лице руками і голосно заплакав. Дивлячись на нього, хотілося обняти його і так зеднатися в спільнім риданню над нашим безталанням...

К. Л.

1922 р. 12. вересня, м. Львів.